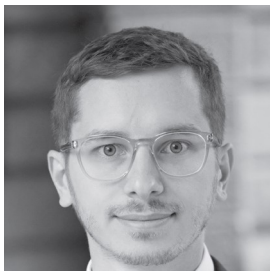

Smrt, užaljeni starši in Jugoslavija

Matej Zenz,

mag. pravnih znanosti,
odvetnik v odvetniški
pisarni Grilc Vouk Ranc
Zenz (Celovec/Gradec/
Dunaj/Ljubljana)

»Dediščina pogosto ne prinaša dobička,« pravi star nemški pregovor. Z vidika avstrijskega finančnega urada to prav gotovo drži, saj v Avstriji od 1. januarja 2008 ne dediščina ne darila niso več obdavčeni. Odvetniki in odvetnice imajo najbrž drugačen pogled. »Kjer se prepirata dva, odvetnik dobiček ima,« pa pravi drug – z moje strani malce posodobljen – slovenski pregovor.

V odvetniški praksi namreč ni pravnega področja – z izjemo ločitev –, kjer se postopki lahko tako zelo emocionalno zaostrijo. V priljubljeni televizijski oddaji *Am Schauplatz Gericht* (Na prizorišču: sodišče), ki jo predvaja avstrijska javna radiotelevizija ORF, na sodišču najpogosteje spremljajo prav udeležence v zapuščinskih postopkih. Da gre za čustveno res zahtevne procese, kaže tudi obširna sodna praksa avstrijskega vrhovnega sodišča (*Oberster Gerichtshof – OGH*).

Nazoren primer je na primer aktualna sodba 2 Ob 228/23b, ki je bila objavljena pretekli teden. Neka 77-letna gospa je na družinski večerji kot strela z jasnega svojim bližnjim izpovedala, da je pravico do lastništva svojih umetnin prenesla na svoji dve hčeri, pri čemer je obdržala pravico do odločanja o uporabi in upravljanju teh umetnin. Hčerki njene želje nista spoštovali in materi ni preostalo drugega, kot da pooblasti odvetnika ter doseže pravico po pravni poti. Celotna situacija je mater čustveno zlomila, utrpela je hude duševne bolečine ter nazadnje prekinila vse stike s hčerama in ju razdedinila. Po njeni smrti sta nato hčeri na sodišču sprožili postopek o upravičenosti odvzema pravice do dedovanja. Skladno z avstrijskim obligacijskim zakonikom mora imeti posameznik tehten razlog, da lahko razdedini otroke ali druge osebe, ki so upravičene do obveznega dediščinskega deleža. Za sodišči prve in druge stopnje je bil razlog spora o umetninah dovolj tehten, vrhovno sodišče pa je njunima razzsodbama pritrnilo.

Sodna praksa in tudi osebnostne izkušnje iz prakse kažejo, da je razlogov za zapuščinske spore nešteto: užaljeni starši, sprti otroci, več zakonskih zvez, ponarejene oporoke, darila, podarjena za časa življenja, in seveda vprašanje, kdo bo skrbel za domače ljubljence po smrti. Ker pa naša odvetniška pisarna vedno gleda tudi malo čez (mejo), se moramo v družinskih sporih pogosto ukvarjati tudi z vprašanjem o pristojnosti in pravnem redu, po katerem v posameznem primeru poteka postopek. Uredba (EU) št. 650/2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju je za države članice EU poenotila pravila čezmejnih zapuščinskih postopkov. Skladno s 4. členom omenjene uredbe so sodišča države članice, v kateri je imel zapustnik ob smrti običajno prebivališče, pristojna za odločanje o celotnem dedovanju. Skladno z 21. členom je pravo, ki se uporablja za celotno dedovanje, pravo države, v kateri je imel zapustnik ob

smrti običajno prebivališče. Pristojnost in pravo naj bi se načeloma ujemala.

Primeri pa postanejo bolj zapleteni, če so vpleteni državljani »tretjih držav«. Takšna situacija v Avstriji, posebej na Dunaju, niti ni tako zelo redka, saj je imelo leta 2022 kar 26,4 odstotka avstrijskega prebivalstva tuje poreklo, kar pomeni, da sta bila oba starša rojena v tujini. Na Dunaju je število takih primerov dvakratno. Uredba (EU) št. 650/2012 zaradi svoje univerzalne narave odloča tudi v primerih držav, ki niso članice EU. Hkrati pa uredba skladno s 75. členom ne vpliva na mednarodne konvencije, ki so bile sprejete prej. Takšna konvencija je na primer pogodba med Republiko Avstrijo in Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo, ki sta jo državi sklenili 16. decembra 1954 in določa njuna medsebojna pravna razmerja. V 30. členu te pogodbe je zapisano, da so za nepremičninske zapuščine pristojna izključno sodišča države, na ozemlju katere se posameznikovo premoženje nahaja. Vendar pa v pogodbi ni določeno, kateri državni pravni red se v tem primeru uporablja. Čeprav je bila leta 1963 Federativna ljudska republika Jugoslavija preimenovana v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, ki prav tako ne obstaja več, je pogodba še danes v veljavi – med drugim v pravnih odnosih med Republiko Avstrijo in Republiko Srbijo, in je aktualnejša kot kadarkoli prej.

Četudi se namreč avstro-ogrsko propagandno geslo iz prve svetovne vojne »*Serbien muss sterbien!*« (»Srbija mora umreti!«) k sreči ni uresničilo, pa še vedno drži, da Srbi niso nesmrtni. V Avstriji trenutno živi več kot 120.000 srbskih državljanov, medtem ko je ljudi s srbskim poreklom najbrž dvakrat toliko. Kar nekaj med njimi je takih, ki se ob odhodu v pokoj kljub premoženju v Avstriji vrnejo v svojo rodno državo. In tam umrejo. Za nepremičninsko premoženje, ki so ga ti posamezniki zapustili v Avstriji, so torej skladno z mednarodno pogodbo pristojna sodišča v Avstriji. Vendar ostaja vprašanje, po pravnem redu katere države naj poteka sodni postopek.

V primeru, ki ga trenutno vodi naša odvetniška pisarna, menim, da se skladno z 21. členom uredbe (EU) št. 650/2012 vodi po srbskem pravnem redu, saj pogodba ne določa državnega pravnega reda, ki naj se uporabi v takih primerih. Sodišče prve stopnje pa je menilo nasprotno, da je v tem primeru pristojno avstrijsko pravo, saj je 30. člen pogodbe med Republiko Avstrijo in Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo, ki določa pristojnost sodišč, smiselno le, če pristojnost države vključuje tudi pravni red določene države, pa čeprav to v pogodbi ni izrecno navedeno. Vprašanje, ki ni zgolj teoretično, ampak tudi praktično narave. Srbsko pravo namreč določa druge zakonske dediče kot avstrijsko. Kot v primeru razdedinjenih hčera bo tudi o našem primeru najbrž nazadnje odločalo vrhovno sodišče. O tem pa morda kdaj drugič.